

אתר תנועת אריאל – מאגר הפעולות והצ'ופרים

מידי שנה בערב ט' באב שבים ועולים בלבי הרהורים נוגים על התועלת שבצום. במיוחד נכונים הדברים כאשר עינינו רואות כיצד אנו מתכננים את היום הארוך והחם ומנסים לנווט את שעותינו בין שינה לקריאת ספרים, בין צפייה בטלוויזיה ל"הריגת הזמן" במשחקים עם הילדים. המכנה המשותף של תכנונים אלו הוא כיצד נעביר את היום בלי שנרגיש את הצום.

האמנם זוהי מטרתו של הצום? האם נגזר על ט' באב יום האבל הלאומי לעבור כלאחר יד ובלא תשומת לב ראוייה? כולנו מכירים את פסוקי הזעם של ישעיהו אשר נקראים בשבת שלפני ט' באב, בהפטרה: "למה לי רוב זבחיכם יאמר ה' שבעתי עולות אילים וחלב מראים ודם פרים וכבשים ועתודים לא חפצתי כי תבואו ליראות פני מי ביקש זאת מידיכם רמס חצרי... [ישע' א]."

במילים שלנו אל תעשו טובות, ה' לא זקוק לקורבנות אם אינם באים בלב שלם, ה' איננו חפץ בביקורים חסרי תוכן בבית המקדש אם אין בצידם הרהורי תשובה. נהפוך הוא, פעולות אשר נעשות מן השפה ולחוץ נחשבות תועבה ורמיסת וחילול הקודש. האם הצומות שונים מכך? האם יוצא קצפו רק נגד הקרבת קורבנות ריקה מתוכן? האם יתכן שאנו, החיים כיום הרחק מאותה עבודת קודש, איננו משקיטים את מצפוננו באותן 25 שעות צום בהן אנו מענים את נפשנו וסוברים כי בכך יצאנו ידי חובה?

גם על כך מדבר התנ"ך, גם על כך זועק הנביא: "למה צמנו ולא ראית עינינו נפשנו ולא תדע" [ישע' נ"ח]? גם בתקופת התנ"ך מקובל היה לצום אולם גם אז צפה ועלתה השאלה מהו התוכן של הצום? מהי המשמעות אשר נותן המתענה למעשהו? על כך התשובה ברורה "הן ביום צמכם תמצאו חפץ וכל עצביכם תנגשו: הן לריב ומצה תצמו ולהכות באגרף רשע לא תצמו כיום להשמיע במרום קולכם".

כאשר מעבירים את הזמן במסחר, כאשר מנצלים את הצום למעשים אחרים גם הוא איננו רצוי. הווי אומר לא רק מעשי הקורבנות אינם ראויים גם הצומות והתעניות אם אינם מלווים בתוכן פנימי ובשינוי אישי אינם רצויים לפני האל.

מהו אם כן התוכן הפנימי של הצומות? כיצד עלינו להתמודד עם היום אשר קשה גופנית אבל לא פחות גם קשה נפשית? "הלוא זה צום אבחרהו פתח חרצבות רשע התר אגדות מוטה ושלח רצוצים חפשים וכל מוטה תנתקו: הלוא פרס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית כי תראה ערם וכסיתו ומבשרך לא תתעלם".

מטרתו של הצום היא לפתוח את הלבבות, לעורר את כולנו לעשיית צדקה וחסד. מטרת הצום איננה להרעיב את האדם או לעזור לו לרדת במשקל. אחת ממטרותיו היא הרגשת חווית המסכן, האומלל העני המרוד. צום אשר איננו מביא לעשיית חסד עם הזולת חוטא למטרתו. כשם שאין לה' חפץ בעולות וזבחים ריקים מתוכן כך אין לו חפץ בצומות ריקים מתוכן.

הרמב"ם בהלכות תענית כותב: "יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב". המטרה העיקרית של הצום היא זכירת העבר ונסיון לשנות את העתיד. אדם אשר סוגר את פיו ואיננו פותח את ליבו, התמקד בטפל וזנח את העיקר. הצום לפי הרמב"ם משמש מנוף המזכיר לנו את כשלונות העבר ופותח פתח לעתיד טוב יותר.

אם נמקד את מחשבותינו ומעשינו בט' באב בנסיון לחקור את הכישלונות הלאומיים והאישיים ולנסות לשפרם או אז מילאנו את מטרתו של היום. אז נזכה לסוף דבריו של ישעיהו: "אז יבקע כשחר אורך וארכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך".

ונתפלל כולנו כי תתגשם בימינו נבואתו של זכריה הנביא: "כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמעדים טובים והאמת והשלום אהבו".

הרב חגי גרוס - מנכל עמותת צהר